

СТАТУС СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА СТУДИЈСКИМ ГРУПАМА ЗА ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Сажетак: У раду се разматра статус српског језика на основним и мастерским студијама француског језика и књижевности на државним универзитетима у Републици Србији: у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу. Анализирају се наставни садржаји предмета из области стандардног српског језика у актуелним наставним програмима и степен њихове усаглашености са специфичностима високошколских студија француског језика и књижевности у српској језичкој средини; говори се о значају српског као матерњег за студије француског као страног језика и поставља следеће питање: да ли садашњи курикулуми будућим наставницима, преводиоцима и лингвистима (чије ће се истраживање, пре свега, заснивати на контрастирању француског са српским језичким системом) обезбеђују неопходан основни ниво познавања граматичке структуре и правописа српског језика. Резултати овог истраживања показују да српски језик треба да добије бољи статус, односно адекватнији степен изучавања на студијским групама за француски језик и књижевност на свим државним универзитетима у Републици Србији.

Кључне речи: Република Србија, државни универзитети, студијске групе за француски језик и књижевност, наставни план и програм, српски језик, статус.¹

1. Увод

Место матерњег у настави страних језика значајно је питање у више дисциплина науке о језику, оно дуго привлачи пажњу многих лингвиста који су у највећем броју случајева сложни у закључку да је добро познавање граматичког система матерњег језика неопходан услов за успешно учење страних језика. Упркос раширеном оваквом ставу истраживача, данас се готово редовно

¹ Рад је настао у склопу два пројекта, 47023: *Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција* и 47016: *Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије и израда мултимедијалног интернет портала Појмовник српске културе*, које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

сусрећемо са неодговарајућим статусом српског језика на студијским групама за стране језике и књижевности на свим српским државним универзитетима, на којима је потпуно запостављање изучавања стандардног система српског језика или пак појединих његових нивоа веома честа појава. Како је проучавање српског језика на реченим студијским групама комплексан проблем, циљ овог истраживања јесте да у одређеној мери, и то кроз разматрање актуелног статуса српског језика и правописа на додипломским и дипломским академским студијама француског језика и књижевности на државним универзитетима у Републици Србији (у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу), допринесе његовом целовитијем сагледавању и успешном решењу.²

И само дијагонално ишчитавање актуелних наставних планова и програма на катедрама, одсецима или департаманима за стране језике и књижевности (укључујући ту понајпре студијске програме за француски језик и књижевност) Филолошког факултета у Београду, Филозофског факултета у Новом Саду, Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу и Филозофског факултета у Нишу показује, прво, да су наставни садржаји из области стандардног српског језика недовољно заступљени и, друго, да постојећи курикулуми малобројних србистичких предмета (углавном су то курсеви на којима се тек донегде може стећи елементарно познавање правописа и/или граматике српског језика) често нису усаглашени са специфичностима учења страног језика и књижевности. Стога чак и такав површан увид у наставне планове и програме, између осталог, отвара и једно од кључнијих дидактичких и прагматичких питања: у којој мери будући филолози (у професионалној оријентацији: наставници, преводници и лингвисти) могу да поседују бар основни ниво компетенције на плану српског језика и да тиме испуне један од нужнијих услова за успешан рад, али

² С обзиром на то да одговарајући студијски програм на *Катедри за француски језик и књижевност* Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици до сада није улазио у процес акредитације, у овом раду нећемо опширније говорити о (бившем) статусу српског језика на *тој катедри*; рећи ћемо само то да се предмет Српски језик на *овој катедри* у периоду непосредно пре увођења студијских програма заснованих на принципима Болоњске декларације на Филозофском факултету у Косовској Митровици слушао само на првој години студија, испит се полагао после другог семестра, док се његов садржај заснивао на изучавању основа фонетике, морфологије и синтаксе стандардног српског језика. Овде треба истакнути следећу чињеницу: данас је, и нарочито у новонасталој геополитичкој ситуацији на Балкану и у Европи, преко потребно хитно акредитовање Студијског програма за француски језик и књижевност на Филозофском факултету у Косовској Митровици (по старини оснивања, после београдске и новосадске, треће по реду романистичке катедре у Републици Србији), који у свом извођењу, академској пракси, зарад укључивања припадника косовскометохијске српске националне заједнице у свеукупне а све интензивније токове српско-француске универзитетске и друге просветне и културне сарадање, мора да предвиди и све савремене академске видове комуникације са релевантним институцијама у Републици Француској. Стога је у вези са акредитацијом реченог студијског програма неодложно адекватно деловање свих надлежних службеника у одговарајућим и државоуправитељским и факултетским ресорима и телима. (В. и Ђелић, 2006: 121–128). И на крају, овим истраживањем није обухваћен Државни универзитет у Новом Пазару, јер на њему није основан студијски програм за француски језик и књижевност.

и један од главнијих услова за даље стручно или научно усавршавање (В. и Ковачевић, 2012: 19–21).

Иако су разлози због којих је одговарајућа научно-стручна компетенција студената страних језика и књижевности потребна и у области српског језика вишеструко значајни, „статус српског језика на страним филологијама више је него лош, и он би се једноставно морао побољшати у наредном акредитационом циклусу“ (Ковачевић, 2012: 20). У ствари, како то с пуним правом и релевантним тоном подвлачи овај аутор, „готово је невјероватно да неко може ући у разред, а не познавати елементарну писменост“ (Исто: 21). С обзиром на то да се у школском систему РС настава одвија на српском језику, тј. да је српски језик већуларни инструмент у њеном образовном систему, веома је важно да он, првенствено на учитељским, филолошким и нефилолошким факултетима који школују будуће наставнике, као „језик наставног програма/курукулума стекне своје место као неопходна и систематска потреба“ и да неизоставно „буде укључен како у наставу самог језика и језичких предмета, тако и у наставу свих осталих предмета, као посебан начин мишљења и комуникације, скуп вештина рецепције и изражавања у оквиру посебних предметних израза језичке употребе“ (Vučo, 2011: 285).

2. Језичкополитичка перспектива

2.1. Из језичког планирања и језичке политике

У Србији је настава страних језика уведена крајем 19. века, што се донекле поклапа са оснивањем њених првих јавних школа. И тада, као и у потоњим временима, избор увођења неког страног језика у образовни процес „зависео је од много фактора, од којих су најутицајнији били у вези са политичким и културним утицајем земље чији би језик био изабран и понуђен у настави: француски и немачки били су најзаступљенији пре Првог светског рата и између два светска рата; руски непосредно после Другог светског рата, а потом енглески у другој половини XX века. На почетку XXI века енглески је несумњиво најзначајнији и најзаступљенији страни језик у нашем образовном систему, док су уз њега у понуди још и француски, немачки, руски, италијански и шпански.“ (Filipović, 2009: 67).

Француски је матерњи језик велике лингвистичке заједнице која броји седамдесет и пет милиона припадника који живе у Француској, Канади, Белгији, Швајцарској, Луксембургу и Кнежевини Монако. Њој се придружују и мањинске франкофоне групације настањене у Африци, Океанији, САД и Антилима, па укупан број изворних говорника француског језика у свету данас износи стотину и девет милиона. У педесет и једној држави француски језик је једини или један од два, три или четири службена језика, по чему се он на светској лингвистичкој мапи налази на другом месту, одмах после енглеског је-

зика који се као службени језик употребљава у педесет и девет држава (Ђелић, 2006: 124). Дакле, учење француског језика и књижевности у Републици Србији и одговарајућа сарадња наших и иностраних академских установа и иних сродних институција кроз узајамно проучавање француског и српског језика и културе може допринети и бољем статусу српског језика и културе, пре свега, у побројаним франкофоним државама, али и у ширем геополитичком контексту. Међутим, прво се у нашем образовном систему, и на нижим ступњевима школовања, и на оним вишим, на универзитетској равни, српском језику мора посветити нужна пажња. Као пример, узмимо, ето, баш Французе који „имају два или три врло активна органа за бригу о француском језику, на државном нивоу“ (Клајн, 2006: 376–377); сличне механизме за старање о свом језику имају и Хрвати; а пошто и једни и други у томе постижу завидне резултате, могли бисмо се о реченом проблему и ми бринути на већ добрано, у Француза и Хрвата, потврђене начине.

Како о томе пише Ј. Филиповић (2009: 65), „кроз наставне планове и програме језика у формалном образовању (Л1, Л2, страних језика, језика регионалних заједница, итд.) увек [се] јасно могу сагледати научна и друштвено-политичка оријентација њихових твораца и институција државе које их одобравају“. Данас је за представнике наше академске заједнице, додаје ова ауторка, веома важно „да буду у стању да из оваквог прегледа извуку релевантне и научно утемељене закључке како би будућност наставе језика у Србији могла да прати токове научне мисли и да задовољи личне потребе садашњих и будућих генерација ученика на свим нивоима образовања, као и потребе заједница којима припадају, и у којима уче и раде“. Сходно томе, у саставу сваке одговорне језичке политике специјалну позицију мора, свакако, да има образовна језичка политика и планирање.

2.2. Општи осврт: српски језик на студијским групама за француски језик и књижевност у Републици Србији

Један од круцијалних разлога што актуелни односно малобројни курикулуми српског језика на студијским програмима за француски језик и књижевност на српским државним универзитетима нису прилагођени специфичности учења француског језика у српској лингвокултурној средини јесте и тај што предмете из области србистике на свим студијским групама за стране језике и књижевности готово редовно предаје један наставник. Како предметни наставник углавном није, нити пак може у потребној мери да буде мултилингвалан, наставни садржаји су уопштено састављени, односно без имало свраћања нужне пажње на то да би циљ и садржај србистичких програма требало да буду прилагођени студентима сваке од страних филологија понаособ. У датом систему високошколског образовања, студенти страних језика и књижевности у току студија не усвоје ни најминималнији, нужни степен познавања основног вокабулара, лингвистичке терминологије, па чак и граматичког система стан-

дардног српског језика. Стога, али и ради успешнијег овладавања француским језиком, курсеви српског језика у највећој могућој мери треба да студентима француског језика и књижевности обезбеде читав низ наставних резултата: а) основни степен познавања структуре стандардног српског језика на нижим односно напредни степен на вишим нивоима студија и усвајање ортографске норме српског језика; б) двосмерну преводилачку компетенцију у духу и српског и француског језика; в) усвајање српске и француске граматичке и шире лингвистичке терминологије путем контрастивних метода учења; г) одговарајуће двосмерно богаћење и општег и академског вокабулара; д) познавање основа дијалектологије и историје српског језика.

Овако реализовани наставни садржаји српског језика студентима би омогућили добро познавање његове нормативне граматике, а самим тим и боље разумевање и овладавање нормативном граматиком француског језика, чиме би био испуњен један од магистралних услова за њихов успешан наставни рад у српским школама. Адекватно познавање двају граматичких система и усвајање лингвистичке терминологије у двама језицима основни су предуслов и за квалитетно бављење француско-српским контрастивним проучавањима; док би стечени богатији речнички фондови уз познавање основа дијалектологије и историје двају језика дали квалитетније резултате у преводу, у оба смера. Приликом састављања наставних садржаја максимално се мора поштовати и спознаја да је учење матерњег језика у директној вези „са општим принципом сазнавања, са стицањем општих животних концепата, а страни језик подразумева понављање учења тих концепата у ситуацији другог знаковног система“ (Тошанас Миловојевић, 2001: 85). Многи аутори „који истраживања спроводе у области примењене и образовне лингвистике сложиће се“, верујемо, „у ставу да постоји висок степен корелације између општег когнитивног развоја и компетенције у Л1“ (Филиповић, 2011: 352).

И поред тога што се *међу нелингвистима* сусрећемо са питањем зашто се матерњи језик толико учи у школама и на факултетима када га ученици односно студенти знају, квалитетно овладавање Л1 јесте нужан предуслов за квалитетно овладавање Л2. Одговор на ово питање, како наводи И. Радуловић (2007: 254), даје грчки лингвиста Ј. Бабињоти, који каже „да је сваки човек рођен са одређеним језичким предиспозицијама које треба да развије, а да је језик средство којим се развија мисаона способност деце, односно људско мишљење. Други разлог који [Бабињоти] наводи јесте да деца постану свесна онога што већ несвесно употребљавају и да знају да на то имају утицај, односно да у свом говору користе разне језичке механизме, а то су граматички, синтактички и лексички, чиме постају свесни да је језик моћно средство комуникације и изражавања, било оно усмено или писмено. Такође, језик и његова правила се непрекидно уче како би управо та комуникација била што прецизнија и јаснија“.

У вези са стицањем одређених лингвистичких компетенција, као и са стицањем шире општејезичке културе студената, издвајамо мишљење Ж. Бошњаковића (2013) у којему се каже: „Сви факултети који школују будуће наставнике мо-

рају имати четворосеместралне курсеве српског језика како би будући професори и језиком могли бити узор својим ученицима. Курсеви српског језика су неопходни и правницима, будућим запосленицима у медијима и сл.“. Изреченом треба додати следеће: и у процесу школовања будућих филолога курсеви српског језика морају бити најмање четворосеместрални и увек усклађени са стварним потребама наста-ве конкретног страног језика и књижевности. Нека од релевантних истраживања — какво је, на пример, у вези са избором студијског програма за француски језик и књижевност спровела Љ. Ђурић (2007: 484–485) — указују на следеће значајније циљеве због којих студенти уписују одређене студијске програме:

- а) веома значајни циљеви: комуницирање са говорницима француског језика, оспособљавање за професионалну мобилност, унапређење знања француског језика ради стицања неког од нивоа међународно признате дипломе DELF/DALF, савладавање фонетике, морфологије, синтаксе и лексике француског језика;
- б) значајни циљеви: праћење стручне литературе на француском језику, употпуњавање опште културе, праћење савременог уметничког стваралаштва, посебно у области књижевности и филма, стицање основе за учење других романских језика;
- в) мање значајни циљеви: поређење француског језика са српским језиком и/или неким другим језиком који студент студира.

Ови резултати и те како могу да помогну у креирању унапређеног курикулума српског језика на студијским програмима за француски језик и књижевност, јер директно указују на циљеве које студенти желе да постигну на студијама. Отуда би у следећем акредитационом циклусу, у складу са студентским очекивањима, али у складу и са тим шта се од њих очекује на будућим радним местима, требало модификовати постојеће наставне планове и програме и на додипломским и на дипломским студијским програмима за француски језик и књижевност на свим српским државним универзитетима.

3. Српски (одн. хрватски или бошњачки) језик на студијским групама за Француски језик и књижевност на факултетима у Републици Србији, Бањалуци, Никшићу, Сарајеву и Загребу

3.1. Српски језик у наставним плановима и програмима на студијским групама за француски језик и књижевност на државним универзитетима у Републици Србији

О статусу српског језика на студијским групама за стране језике и књижевности у РС најилустративније говори његово искључивање из групације обавезних предмета на студијским програмима за француски језик и књижевност Филолошког факултета Универзитета у Београду и Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу. У поређењу са београдском и

крагујевачком ситуацијом, на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду, као и на Филозофском факултету Универзитета у Нишу, статус српског језика је нешто бољи, али је и веома далеко од задовољавајућег. У наведене програме српски језик је укључен са непотпуним садржајима нормативне граматице, који су смештени у два односно у један семестар (в. табелу 1).³

Табела 1. Српски језик на студијским групама за француски језик и књижевност у РС

Сем.	Београд	Нови Сад	Крагујевац	Ниш
1.	Српски језик 1, изборни, 2 часа	-	Српски језик 1 (фонетика и морфологија), изборни, 2+1	-
2.	Српски језик 2, изборни, 2 часа	-	Српски језик 2, (лексикологија и синтакса), изборни, 2+1	-
3.	!?	Стандардни српски језик: морфосинтакса, 2+2	-	-
4.	!?	Стандардни српски језик: основи синтаксе, 2+2	-	Српски језик, 2+2
5.	!?	-	-	-
6.	!?	-	-	-
7.	!?	Теорија превођења 1, 1+2	-	Писмено и усмено превођење, 2+2
8.	!?	Теорија превођења 2, 2+2	-	Контрастивна лингвистика, 2+1; Превођење књижевног текста, изборни, 2+2
9.	!!!	Транслатологија: књижевно превођење, изборни, 2+2; Контрастивна проучавања језика, изборни, 2+2	-	-
10.	!!!	-	-	-

³ И поред упорног настојања да добијемо потпуне податке о статусу српског језика на додипломском и дипломском циклусу Студијског програма за француски језик и књижевност на Филолошком факултету Универзитета у Београду, нити на веб-сајту овог факултета, нити на његовој катедри за романистику, тј. у директном обраћању секретару Катедре колегиници Ј. Павловић, нисмо добили одговарајући студијски план и програм. Отуда доносимо само неколике штуре, насловне податке о заступљености наставних садржаја из области српског језика у прва два семестра основних студија, и то у групи академско-општеобразовних изборних предмета, у којој је предмет Српски језик алтернативан са предметом Увод у општу лингвистику. Знаком *!?* у колони *Београд* у табели 1 и ниже у табели 5 означен је непотпуни увид у дати план и програм, јер нам нису били доступни подаци о предметима у адекватним изборним блоковима; знаком *!!!* обележено је потпуно одсуство података за одређене семестре, одн. за дипломске академске студије. О статусу српског језика на овом студијском програму в. и Ковачевић, 2012: 20.

3.2. Српски језик у наставним плановима и програмима на студијским групама за француски језик и књижевност у Бањалуци, Никшићу и Сарајеву

Из табеле 2 закључујемо да је изучавање граматичког система стандардног српског језика на Студијском програму за француски језик и књижевност Филолошког факултета у Бањалуци, у поређењу са оним на факултетима у Никшићу и Сарајеву и на универзитетима у РС, понајбоље, али не и довољно; за њим следи релевантни програм Филозофског факултета у Сарајеву; док је ситуација на Филозофском факултету у Никшићу, и у погледу заступљености и у погледу граматичких садржаја српског језика, слична актуелној ситуацији на факултетима у Београду и Крагујевцу.⁴ На Факултету у Бањалуци нормативна граматика српског језика смештена је у четири семестра (на српским факултетима у један или у два семестра); на Факултету у Сарајеву граматички систем се изучава у првом и другом, контрастивна анализа француског и бошњачког/хрватског/српског језика у седмом и осмом и превођење у осмом и деветом семестру;⁵ на Факултету у Никшићу у прва два семестра појављују се само часови предавања на којима су, поред правописа, заступљени и сви нивои граматичког система.

Табела 2. Српски језик на одсецима за француски језик и књижевност у Бањалуци, Никшићу и Сарајеву

Сем.	Бањалука	Никшић	Сарајево
1.	Српски језик 1, 2+1	Српски језик (правопис са културом изражавања), 2+0	Бошњачки, Хрватски, Српски језик (опћи предмет) 1, 1+1
2.	Српски језик 2, 2+1	Српски језик (функционални стилови), 2+0	Бошњачки, Хрватски, Српски језик (опћи предмет) 2, 1+1
3.	Српски језик 3, 2+2	-	
4.	Српски језик 4, 2+2	-	
5.	-	-	
6.	-		
7.	-	-	Контрастивна анализа 1: француски → бошњачки/хрватски/српски језик, 2+4
8.	-	-	Контрастивна анализа 2: француски → бошњачки/хрватски/српски језик, 2+3; Теорија и пракса превођења 1, 1+1
9.	-	-	Теорија и пракса превођења 2, 1+1
10.	-	-	

⁴ С тим што у Београду и Крагујевцу ови садржаји припадају групацији изборних, а у Никшићу групацији обавезних предмета.

⁵ Како стоји у наставном плану и програму, у завршним семестрима дипломских студија (VII, VIII и евент. IX, јер техн. то није јасно показано) као изборни појављује се и по један предмет са тзв. факултетске вањске листе, на којој се из области бошњакистике/хрватистике/србистике налази укупно седам предмета; међутим, понуђени наставни садржаји припадају или општелингвистичким или дисциплинама социјалне дијалектологије.

3.3. Хрватски језик у наставном плану и програму на Студијској групи за француски језик и књижевност у Загребу

Студијски програм за француски језик и књижевност Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу организован је у шестосеместралне додипломске (Bachelor) и четворосеместралне дипломске (Master) студије које су распоређене у три модула: Истраживачки, Наставнички и Преводилачки. У првом и у другом циклусу студија на Истраживачком модулу нема предмета из области хрватског језика,⁶ док су на друга два, Наставничком и Преводилачком модулу, одговарајући наставни садржаји из кроатистичких дисциплина заступљени кроз предмете из области превођења који се већином изводе као *пријеводне вјежбе*, са изузетком следећа два предмета: *Хрватски за преводитеље* и *Превођење књижевних текстова* на *Преводитељском смјеру* чији се садржаји, уз часове вежбања, реализују и на часовима предавања односно једино на часовима семинара (в. табелу 3).

Табела 3. Хрватски језик на Студијском програму за француски језик и књижевност на Филозофском факултету у Загребу

Загреб
На преддипломском студију (Bachelor) француског језика и књижевности нема предмета из области нормативне граматике хрватског језика (I–VI сем.)
<p>На дипломском студију (Master) постоје три модула (VII–X сем.):</p> <p>1. <u>Истраживачки смјер</u>: без предмета из области хрватског језика</p> <p>2. <u>Наставнички смјер</u> са следећим за ово истраживање релевантним предметима: Пријеводне вјежбе 1 и 2: француски → хрватски, обавезни изборни, 0+2, VII и VIII сем. Пријеводне вјежбе 1 и 2: хрватски → француски, обавезни изборни, 0+2, VII и VIII сем.⁷</p> <p>3. <u>Преводитељски смјер</u> са следећим за ово истраживање релевантним предметима: Пријеводне вјежбе 1, 2 и 3: хрватски → француски, обавезни, 0+2, VII, VIII и IX сем. Пријеводне вјежбе 1, 2 и 3: француски → хрватски, обавезни, 0+2, VII, VIII и IX сем. Хрватски језик за преводитеље, обавезни, VIII сем., 1+1 Превођење књижевних текстова, изборни, недељно: 2 часа семинара, IX сем.</p>

3.4. Уз садржаје актуелних курикулума

На основу приказа предмета из области стандардног српског језика у претходним табелама, као и на основу резултата добијеним у неким релевантним истраживањима, на свим српским и шире узев на свим српским одсеци-

⁶ Додуше, на преддипломском студију као изборни у шестом семестру појављује се предмет Увод у превођење (недељно: 1 час семинара и 1 час вежбања), и то као „предујет за упис преводитељског смјера дипломског студија француског језика и књижевности“, на којему се у раду са студентима користе кратки текстови на француском и хрватском језику, ради се на препознавању и разрешавању језичких и других потешкоћа које се јављају у процесу превођења.

⁷ Студенти Наставничког смјера морају задовољити и обавезе прописане програмом Центра за образовање наставника, на чијој се листи у блоку Изборни колегији за унапређење педагошко-психолошко-дидактичко-методичког образовања налазе и следећи предмети: Говорништво за наставнике, Хрватски језик у наставничкој струци, Фонетска корекција изговора и др.

ма за француски језик и књижевност „може [се] доћи у ситуацију да студенти теоретски знају више о страном него о матерњем језику“; ту, свакако, „уз довољно труда контрастивна анализа може да постане средство помоћу кога студенти, не само упознају страни језик, него и подстакну трансфер знања о матерњем језику, чиме се могу постићи врло добри резултати“ (Radić-Vojanić, 2007: 559). Наиме, трансфер знања је доминантан принцип у процесу учења, те је занимљиво „на примеру универзитетске наставе испитати да ли до позитивног трансфера заиста долази и колико су студенти способни да практична и теоријска сазнања примене кад је реч о контрастирању двају језика“ (Isto). Међутим, поставља се питање да ли је први услов за такав трансфер знања бар донегде испуњен „ако је српски језик у програм страних филологија укључен са ’најминималнијим’ правописно-граматичким садржајима смјештеним у један или два семестра, какав је случај готово на свим групама страних језика“ (Ковачевић, 2012: 20). На пример, у нашем случају, у Београду и Крагујевцу наставни садржаји из нормативне граматике су изборни, у Новом Саду нема садржаја из фонетике и фонологије, лексикологије и правописа, у Нишу су граматички систем и правопис смештени у један, а у Никшићу у два семестра. Једино је, и то не у големој мери, прихватљивија ситуација у Бањалуци, где су нормативна граматика и правопис, рачунајући ту и фонетику са фонологијом и лексикологију, смештени у четири семестра.

У Бањалуци, али и у Никшићу, Крагујевцу и Београду (!), из наставног плана за студенте француског језика и књижевности изостављени су (и) врло значајни програми из контрастивне лингвистике и науке о превођењу. Само уз увођење више садржаја и часова нормативне граматике српског језика и уз укључивање одговарајућих наставних садржаја из области контрастивне лингвистике и транслатологије, споменути позитиван трансфер знања из језика у језик може да постане доминантан сегмент у процесу студирања француског језика и књижевности у српској лингвокултурној средини (в. табелу 5).

Табела 5. Садржаји курикулума *матерњег језика* на истраживаним студијским програмима за француски језик и књижевност⁸

Сем.	Београд	Нови Сад	Крагујевац	Ниш	Бачкалука	Никшић	Сарајево	Загреб
1.	Срп. језик ?	-	Фонетика и фонологија, морфологија, творба речи	-	Правпис, историја писма, фонетика и фонологија	Ист. и дија-лектологија, фонетика и фонологија, морфологија, ортографија и ортографија	Правопис, писмено и усмено изражавање	-
2.	Срп. језик ?	-	Лексикологија, синтакса, правопис	-	Морфологија, творба речи, лексикологија	Синтакса, морфосинтакса	Основи граматичког система	-
3.	!!!	Морфосинтакса	-	-	Синтакса протеклог речења, синтакса падежних облика	-	-	-
4.	!!!	Основи синтаксе	-	Фонетика и фонологија, морфологија, синтакса, правопис	Синтакса сложене реченице, синтакса глаголских облика	-	-	-
5.	!!!	-	-	-	-	-	-	-
6.	!!!	-	-	-	-	-	-	Увод у превођење
7.	!!!	Теорија, превођење у оба смера	-	Теорија, писмено и усмено превођење у оба смера	-	-	Контраст, анализа фр. и срп. јез.	Превођење вежба: хрв. → фр. и фр. → хрв.
8.	!!!	Теорија, превођење у оба смера	-	-	-	-	Контраст, анализа фр. и срп. јез.; Превођење, теорија и пракса у оба смера	Правопис, граматика, стилистика, терминол., лексикализоване и фразеол. јез. структуре; Превођење вежба: хрв. → фр. и фр. → хрв.
9.	!!!	Књижевно превођење у оба смера, Контраст, анализа, теоријске основе	-	Књижевно превођење у оба смера, Контрастивна анализа, поређење фр. и срп. језика	-	-	Превођење, теорија и пракса у оба смера	Превођење вежба: хрв. → фр. и фр. → хрв., Превођење књижевних текстова
10.	!!!	-	-	-	-	-	-	-

Легенда: **bold** – нормативна граматика и правопис; *подвучено* – превођење; *курзив* – контрастивна лингвистика

⁸ Овај приказ наставних садржаја има информативни, прегледни карактер, састављен је на основу увида у актуелне наставне планове и програме, те књиге предмета које су биле доступне на званичним факултетским веб-сајтовима у јануару 2014. године. В. и фусноте 1–6.

4. Могућа решења

Сумарни преглед наставних садржаја из области српског језика (табела б) јасно показује да ни на једном студијском програму разматрани курикулуми нису прилагођени специфичностима студирања француског језика и књижевности у српској језичкој и културној средини. На основу наших и закључака који су произишли из разматрања овог проблема у сличним истраживањима, сматрамо да би нека од следећих предложених решења могла да помогну да српски језик добије бољи статус на датим студијским групама, што би пак, и по нашем и по мишљењу многих других аутора који су се бавили овим питањем, омогућило формирање знатно квалитетнијег наставничког, преводилачког и истраживачког кадра у сфери француског језика и књижевности у Републици Србији:

а) већи број часова активне наставе српског језика на једнопредметним студијским групама за француски језик и књижевност

Иако би формирање *хијерархизованих* двопредметних студијских група са релевантним подређеним статусом српског језика било најоптималније решење истраживаног проблема, у описаној ситуацији, с обзиром на то да је акредитовање двопредметних студија, у сваком погледу, сложенији процес, приоритет треба дати повећању часова активне наставе српског језика на постојећим једнопредметним групама. Уопште узев, на страним филолошким групама, што, иначе, предлаже велики број србиста, али и немали број истраживача у сродним дисциплинама, „студенти морају имати уједначен курс стандардног српског језика од четири до пет семестара како би били добри преводиоци на српски језик, како би могли поредити језик који предају са српским и тиме олакшати ученицима усвајање неких граматичких категорија које су заједничке у оба језика. За будуће преводиоце веома би било корисно да упознају и историју и дијалектологију српског језика како би успешно дочарали дух оригинала“ (Бошњаковић, 2013). И овај наш преглед студијских планова и програма указује управо на то да је повећање броја часова уз обавезну допуну наставних садржаја неопходан корак који се мора предузети на свим студијским групама за француски језик и књижевност.

б) прилагођавање наставних садржаја српског језика потребама студената француског језика и књижевности и формирање наставничких, преводилачких и истраживачких модула на дипломским студијама са одговарајућим апликативним курсевима

Пошто наставни садржаји на студијским групама за француски језик и књижевност завршеним студентима не обезбеђују нужни степен познавања граматичке структуре и правописа српског језика, прилагођавање актуелних курикулума треба да буде у складу са потребама будућих наставника, преводилаца и истраживача који ће радити у школама са српским наставним језиком, који ће преводити на српски и са српског језика и који ће се бавити контрастирањем француског са српским језиком. Отуда се очекује да компетенције дип-

ломираних студената у одређеној мери буду специјалистичке, што пак изискује, на пример, формирање заједничког курикулума са општим предметима на додипломском и трима реченим модулима на дипломском нивоу студија.

в) предавачи српског језика на студијским групама за француски језик и књижевност треба да поседују комуникативни и научни ниво компетенције и у области француског језика

Приликом учења граматичког система неког страног језика, у нужној мери најпре треба да познајемо граматички систем матерњег језика, јер се, на пример, у трансферу знања често праве и најелементарније грешке, и то и у случајевима када су одређени граматички феномени у страном језику веома блиски граматичким феноменима у српском језику. Стога и у нашој високошколској настави француског језика и књижевности, познавање двају граматичких система, француског и српског, не сме да буде једино пуки стицај околности или потреба само наставника француског, већ то мора да буде и потреба и обавеза и наставника српског језика. Наиме, уколико наставник српског језика није компетентан да одређену граматичку појаву из матерњег језика пренесе односно да је повеже и упореди са њеном еквивалентном позицијом у француском језику, с пуним правом се може претпоставити да и већи број студената, без одговарајуће помоћи у разумевању подударана или неподударана особина двају граматичких система, неће моћи самостално да донесе валидан закључак. Сходно томе, а како пишу и Р. Обрадовић и Г. Божидаревић (2006: 174), корисно би било, на пример, „да се од самог почетка наставе француског језика ученици ’уводе’ у превођење и на тај начин што би им се задавало да сваки усвојени израз или конструкцију на француском језику употребе полазећи од српског, што пружа могућност и за усвајање нових речи у контексту и прилику да се уоче неке тешкоће (нпр. употреба личних и присвојних заменица у нашем и француском језику, употреба члана испред именице, слагање придева са именицом у роду и броју, ред речи у нашој и француској реченици итд)“. Ове ауторке исцрпно говоре о проблемима са којима су се сусретале у свом раду са студентима француског језика и књижевности. При превођењу са француског на српски језик многе граматичке категорије се преносе механички без осврта на конкурентска средства у српском језику, те често долази до понављања појединих граматичких елемената (тако се француски неодређени члан за м. и ж. р. у једнини у највећем броју случајева преводи нашим бројем *један*, у значењу неодређене заменице *неки*), док се устаљени изрази најчешће предају дословно, па превод делује неприродно, готово редовно одуара од духа српског језика (Исто: 170–172). Овај проблем би требало решити оснивањем двопредметних студијских група: српски језик и књижевност и један страни језик, које би, између осталог, формирале и будуће предаваче српског језика на студијским програмима за стране језике и књижевности.

г) коришћење одн. приређивање двосистемских граматика и њихово инкорпорирање у студијски програм за француски језик и књижевност

Овладавање граматичким системом многи лингвисти сматрају „средишњом облашћу језичког знања око које се области, као што су изговор и лекси-

ка, окрећу. Колико год значајне биле по себи друге компоненте језика, оне су ипак међусобно повезане кроз граматiku“. Отуда се граматика доживљава као „најособенији аспект језика“, који се учи „на начин другачији од било чега другог што људи уче“. У процесу учења страног језика учење граматике је „на изванредан начин најлакше јер је она високо систематизована“, па је то и „један од разлога што се у последњој четвртини прошлог века, истраживања у области усвајања страног језика концентришу на граматiku“ (Маринковић, 2007: 111). По свему судећи, на студијским групама за стране језике и књижевности у настави, у нашем случају француског и српског, требало би да се користе двосистемске граматике (француско-српске и српско-француске) чиме би било омогућено корелирање знања из граматике српског са знањем из граматике француског језика, што би допринело већој когнитивној дубини и лакшем разумевању и памћењу граматичких структура у оба језика.

д) формирање двопредметне студијске групе: француски језик и књижевност и српски језик и књижевност

Из реченог у претходним сегментима овог дела нашег рада, као најоптималније решење за успешно студирање и припрему квалитетних филолога за рад у настави, преводаштву и истраживању, појављује се формирање двопредметних група, где би се у истој равни изучавале и граматика француског и граматика српског језика. То би у знатној мери код студената унапредило знање из матерњег језика, па би они, у том случају, били врло компетентни познаваоци граматичких структура Л1, што би им олакшало усвајање граматичке структуре Л2. У тим условима, у учењу француског језика био би смањен број погрешака које настају, на пример, у процесу интерференције граматичких елемената, тј. студенти би боље разумели системске језичке дистинкције, те не би долазило до негативног трансфера постојећег знања, итд.

5. Закључак

Француски језик, уметност и култура данас „представљају битан елемент европске и светске баштине. Распрострањеност француског језика у свету је велика, поготово као службеног језика, а употреба широка и разноврсна. Такав положај и улога обезбеђују му значајно место и у нашој земљи и институцијама, па самим тим и у високошколском васпитно-образовном процесу“ (Ђелић, 2006: 126). У новије време, примереним деловањем француских државних установа и органа, француски језик и култура засигурно враћају своје највише позиције на светској лингвистичкој и културној мапи. Отуда, интензивније учење француског језика и књижевности у Републици Србији, уз неопходну сарадњу наших и француских академских и других релевантних институција може да побољша и статус српског језика и културе у франкофоним, али и у другим државама у ширем европском и светском контексту. Међутим, један од нужних услова који претходно мора да се испуни јесте унапређење наставних

садржаја и повећање броја часова активне наставе српског језика на четири до сада акредитована студијска програма за француски језик и књижевност у РС, у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу. А све оно што је у овом раду у вези с тим речено вреди и за студије француског језика и књижевности на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, па се тамошњи Филозофски факултет и његова *Катедра за француски језик и књижевност* морају делотворније ангажовати и што скорије припремити и затражити акредитацију овог студијског програма. Можда би понајбоље било да се ту започне са првим, и то шестосеместралним циклусом (Bachelor); до времена акредитације другог циклуса студија (Master), завршени студенти првог циклуса даље студирање би настављали на неком другом универзитету, домаћем или иностраном.

Већа заступљеност наставних садржаја и већи број часова активне наставе српског језика на акредитованим студијским програмима за француски језик и књижевност неопходни су због успешнијег школовања будућих наставника, преводилаца и истраживача, који ће радити у српским школама, преводити на српски и са српског језика и контрастирати француски са српским језиком. Нека од могућих решења у томе смеру нуди наредна ниска предлога: а) већи број часова активне наставе српског језика на актуелним једнопредметним студијским групама за француски језик и књижевност; б) прилагођавање наставних садржаја српског језика потребама студената француског језика и књижевности и обавезно формирање наставничких, преводилачких и истраживачких модула са апликативним курсевима на дипломским студијама; в) предавачи српског језика на студијским групама за француски језик и књижевност треба да поседују одговарајући и комуникативни и научни ниво компетенције у области француског језика; г) коришћење одн. приређивање двосистемских граматика и њихово инкорпорирање у студијски програм за француски језик и књижевност; д) формирање двопредметне студијске групе: француски језик и књижевност и српски језик и књижевност.

Када је реч о статусу српског језика, илустративан је један општи суд о универзитетској настави у којему се каже да је она „веома ригидна на промене, да је конзервативна и да је недовољно актуелна“, што указује на то да „реформа универзитета не може бити успешно спроведена, ако се темељито не трансформише наставни процес и прилагоди достигнућима савремене технологије и педагошко-дидактичним достигнућима уопште“ (Атлагић и Елезовић, 2013: 376). Овом ставу треба додати следеће: у истраживању високошколске наставе посебну пажњу завређује језик и култура изражавања и предавача и студената и то на свим студијским групама без обзира на то којој научној групацији они припадали. Актуелни статус српског језика „у универзитетској настави указује на готово забрињавајуће стање“, па је зато „више него потребно да се србисти и страни филолози уједине у мишљењу да је неопходно обезбиједити елементарну и функционалну писменост на свим универзитетским смјеровима“ (Ковачевић, 2012: 23).

Бројни аутори подстичу истраживања наставног језика и развој академског језика на свим нивоима и на свим студијским профилима. Као и многи други аутори, и ми смо уверени „да би напор који би био уложен у образовање стручњака путем мастер и докторских студија на катедрама за српски и остале језичке предмете, развијање силабуса за академски језик на наставничким и ненаставничким факултетима, успостављање стручних комисија за језик образовања у државним телима и институцијама, допринео успостављању вишег нивоа језичке компетенције и допринело остваривању основних ставова језичке и образовне политике“ (Vučo, 2011: 282–283). У свему реченом, приоритет у истраживању и у побољшању актуелног статуса требало би пре свега да имају наставни садржаји српског језика на учитељским и педагошким, филолошким и нефилолошким наставничким групацијама, на то нас, када су у питању курсеви и број часова активне наставе српског језика, упућује данашња готово драматична ситуација на студијским програмима за француски језик и књижевност на свим државним универзитетима у Републици Србији.

Литература

- Атлагић, М. и Д. Елезовић. (2013). Помоћне историјске науке на југословенским и српским универзитетима: развој и перспективе. *Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини* XLIII/1, 375–388.
- Бошњаковић, Ж. (2013). Српски језик у образовању у Војводини (у поређењу са службеном употребом језика националних мањина). Научни скуп *Српски језик и актуелна питања језичке политике*. Београд (28. октобра 2013): Одељење језика и књижевности САНУ – Одбор за стандардизацију српског језика – Институт за српски језик САНУ – Фонд „Ђорђе Зечевић“ за неговање и унапређење ћирилице (САНУ). Саопштење.
- Vučo, J. (2011). Srpski jezik i jezici obrazovanja. У М. Ковачевић и ур. одбор (ур.). Пети међународни научни скуп „Српски језик, књижевност, уметност“. Књига 1: *Књижевни (стандардни) језик и језик књижевности, Зборник радова*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет – Скупштина Града Крагујевца, 279–287.
- Ђелић, С. (2006). Место француског језика на реформисаном универзитету. У Д. Спасић и ур. одбор (ур.). *Нови аспекти у настави језика, Зборник радова*. Косовска Митровица: Филозофски факултет, 121–128.
- Ђурић, Lj. (2007). Reforma Filološkog fakulteta u Beogradu: o mogućim ciljevima nastave (primer francuskog kao jezika po izboru). У J. Vučo (прир.). *Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti, Zbornik radova*. Београд: Министарство за науку и заштиту животне средине – Филолошки факултет, 479–490.
- Клајн, И. (2006). Неопходно је увести наставу српског језика у средње школе. У Б. Брборић, Ј. Вуксановић, Р. Гачевић (прир.). *Српски језик у нормативном огледалу: 50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика*. Београд: Београдска књига, 375–377.

- Ковачевић, М. (2012). Статус српског језика на српским универзитетима. У Б. Димитријевић и ур. одбор (ур.). *Филологија и универзитет, Тематски зборник радова: Наука и савремени универзитет I*. Ниш: Филозофски факултет, 13–25.
- Маринковић, Н. (2007). Граматички минимум или минимална граматика?. У М. Дешић и ур. одбор (ур.). *Српски као страни језик у теорији и пракси, Зборник радова*. Београд: Министарство просвете и спорта Републике Србије – Филолошки факултет – Центар за српски као страни језик, 111–119.
- Обрадовић, Р. и Г. Божићаревић. (2006). Неке грешке у писменим задацима на испиту из француског језика (на завршној години студија француског језика и књижевности). У Д. Спасић и ур. одбор (ур.). *Нови аспекти у настави језика, Зборник радова*. Косовска Митровица: Филозофски факултет, 167–177.
- Radić-Bojanić, В. (2007). Kontrastivna analiza kao sredstvo i kao cilj. У J. Vučo (prir.). *Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti, Zbornik radova*. Beograd: Ministarstvo za nauku i zaštitu životne sredine – Filološki fakultet, 557–566.
- Radulović, I. (2007). Za promenu nastave jezika u školi. У J. Vučo (prir.). *Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti, Zbornik radova*. Beograd: Ministarstvo za nauku i zaštitu životne sredine – Filološki fakultet, 253–259.
- Točanac Milivojević, D. (2001). Uslovljenost učenja stranog jezika maternjim jezikom. У J. Vučo (prir.). *Savremene tendencije u učenju i nastavi stranih jezika, Zbornik radova*. Nikšić: Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet u Nikšiću, 79–89.
- Filipović, J. (2009). *Moć reči. Ogledi iz kritičke sociolingvistike*. Beograd. Zadužbina Andrejević.
- Филиповић, Ј. (2011). Српски као језик образовања у образовању етнолингвистичких мањина у Србији. *Српски као страни језик у теорији и пракси II, Тематски зборник радова*. Београд: Филолошки факултет – Центар за српски као страни језик, 351–364.

Sanja Miketić, Stanislav Stanković

LE STATUT DE LA LANGUE SERBE AUX DÉPARTEMENTS DE LANGUE ET LITTÉRATURE FRANÇAISES DANS LA RÉPUBLIQUE DE SERBIE

Résumé: Dans ce travail, nous examinons le statut actuel du serbe au niveau du premier cycle d'études et du master en langue et littérature françaises aux universités d'état dans la République de Serbie, à savoir les universités de Belgrade, de Novi Sad, de Kragujevac et de Niš, en le comparant à la position de la langue serbe (bosniaque ou croate) aux universités de Banjaluka, de Nikšić, de Sarajevo et de Zagreb. Nous analysons la présence et les contenus des matières concernant la langue serbe dans les curriculums existants, ainsi que le degré de leur harmonisation avec les spécificités des études universitaires de langue et littérature françaises dans le milieu langagier

serbe : nous prenons en considération l'importance du serbe en tant que langue maternelle dans les études de français langue étrangère et nous posons la question si les curriculums actuels fournissent au moins un niveau fondamental de connaissance de la structure grammaticale et de l'orthographe de la langue serbe à des futurs enseignants, des traducteurs et des linguistes (dont les recherches se fondent sur l'analyse contrastive du français avec le serbe). Les résultats de cette recherche montrent que la langue serbe devrait obtenir une place plus importante dans les programmes aux départements de langue et littérature françaises à toutes les universités d'état dans la République de Serbie. Tout ce qui est mentionné dans cet article porte également sur le futur programme d'études de langue et littérature françaises à l'Université de Priština, déplacée temporairement à Kosovska Mitrovica, dont la Faculté de philosophie et sa *Chaire de langue et littérature françaises* sont obligées de s'engager plus efficacement et de demander le plus tôt possible l'accréditation du programme d'études.